

" potest, ne legam institutionum libros, quos contra gentes
 " scripsit fortissime? Qui de ira Dei quoque et opificio
 " duo volumina edidit, quem quidquid legerit, dialogum (i.
 " Ceronis cascriptum reperiet.
 " Audi ergo quod Lactantius, vir poetarum et philosopho-
 " rum notitia, et Ciceronis facundia, sed etiam quo
 " cuncta transcendit, catholica religione clarissimus, primo
 " suarum institutionum libro ait: Nesciunt quis filii.
 " centia poetica modus: quousque progredi fingendo liceat.
 " Lactantius Firmianus, et ipse vir magnus in eo libro,
 " quo Gentilium erroribus exarmatis, fidem nostram,
 " quantum quirit, armavit, omnemque hanc Deorum
 " scenam mirabili et laudabili curiositate deiecit. In
 " eo opere angusto atque aliis sequentibus viam fecit.
 " Quomodoque multa de prima Deorum inventionem dise-
 " ruit, sic adiecit. Denique ipsi leges, quomodo cari-
 " fuissent uis, quorum vitam composuerant?
 De Lactantio vid. Dupin in Biblioth. nov. des aut.
 eccl. T. I. pag. 924. Pope Douart in cens. celebr.
 Auth. pag. 216.

L. S. Fl. Ter-
 tulliani Apolo-
 geticus.

228a-270b

Q. Septimii Florentis Tertulliani Apologeticus adven-
 sus gentes, qui incipit: " Si non licet vobis et. Promitti-
 tur duplex de Tertulliano testimonium S. Hieronymi,
 primum est: Tertullianus presbyter, quod dedit in
 Catal. Scriptor eccl. aliter: Quid Tertulliano
 eruditus et. quod habetur in S. Hieronymi Epist. ad
 Magnum, oratorem Rom. ubi de script. crist.
 De Tertulliano, ejusque scriptis vid. Dupin Nouv.
 Bibl. des aut. eccl. T. I. pag. 90. et Legg.

Cod. XXXI. n. 1.

51.

Die Handschrift befindet sich jetzt (1991) in Cambridge!

Cod. XXXI.

deest

Massachusetts,
Harvard College

Chartae. Fol.

Library, MS Lat. 121

Sec. 15to exaratus; continentur in eo
des Mittelalters in
Marburg, Exkursions
programm S. 27

1.

3.7.

Speculum hu-
mana salratio-
nis.

Speculum humano salvationis, i. e. historiam J. Chri-
sti et B. V. Maria metricè descriptam. Absolvitur
totum opus 44. capitulis, quae duplex praedicat pro-
mium. Primum ita incipit:

"Incipit Prohemium cujusdam nove compilationis,

"cujus nomen et titulus est Speculum humano sal-

"cediens videtur et utile quod primo in hoc pro-

"de quibus materiis et historiis in quolibet capitulo

"Et qui diligenter hoc prohemium perstruxerit,

"De facili totum librum quasi intelligere poterit.

"In capitulo primo agitur de casu Luciferi et suo-

"Et de formatione Ade et eve et dignitate eorum.

Et sic Epitome datur de singulis capitulis. Finit hoc
prohemium hinc:

"In 44° capitulo agitur de septem gaudiis ejusdem

"Et sic terminatur capitula gloriose Virginis,

"hujus libelli et voluminis.

"Prodictum librum de contentis hujus libri compilari

"Et propter pauperes predicatorum apponere curari.

"Qui si forte nequiverunt totum librum comparare,

"Si sciunt historias possunt de ipso prohemio predicare.

Tam sequitur alterum prohemium in quo author pro-

dicatores instruit, quomodo hoc opere ad instruendos

fideles utantur. Incipit.

"Ad justitiam erudiunt multos

"Ipsaeque justae quasi stella in perpetuas eternitates.

Finis hoc prohemio incipit primum capitulum ipsius

Speculi ita.

"Incipit Speculum humano salvationis

"De quo patet casus hominis et modus reparationis.

"In hoc speculo potest homo considerare,

"quam ob causam Creator omnium decreverit ho-

"minem creare etc.

52.

Cod. XXXI. n. 1.

Ultima Codicis nostri verba sunt hæc:
 "Ut post hoc exilium perducatur me ad thronum regni sui
 " Ut sine fine merear gaudio sempiterno frui.
 " Quod nobis omnibus prestare dignetur Dominus
 Iesus Christus,
 " Qui cum patre et Spiritu sancto est in perpetuum bene-
 dictus amen.
 " Et sic est finis Deo gratias.
 " Explicit speculum humane salvationis sub anno
 " Domini 1493. in sancti Johannis baptiste."

De authore hujus Speculi Eruditi variant. Freytag in
 Analect. liter. p. 897. se vidisse ait Lipsia in Collegii
 Paulini Bibliotheca Codicem manu exaratum, cui
 auctoris nomen, Henrici de Lichtenstein, additum erat.
 Meerman de orig. Typograph. T. I. p. 107. Speculum
 hoc tribuit cuidam Joanni, sæculi 13. vel 14. Monacho
 S. Benedicti, quod collegit ex versibus, qui in fine
 editionis ejusdem vetusto exstant hujus tenoris:

"Explicit humana salutis sumula plane
 "A me fratre Johanne, tui pater ordinis, alme
 "Vir Benedicte, puto, quasi minimo monacho."

Reimundus in Biblioth. Auct. S. 8. p. 697. Sumulam hu-
 manæ salutis exarasse dicit Joannem de Weilhaim, qui
 floruit Sæc. 15. Postquam autem C. Panzer in
 suis Animalium hinc alium hinc, son. Litteraturam
 pag. 6. et seq. editionem produxit ab æd. 1472. in qua
 habetur hoc prolatio: "Incipit Prohemium libri sequen-
 tis. Andreas natione ytalus. officio presbiter. minis-
 teriorum et pauperum. dum J. dni. iesou Christi pau-
 perior est, hic Andreas passim ab Eruditis author hujus Spe-
 culi habetur. Ceterum, Codicem nostrum ratiorem
 esse non dixerim, cum Heineken in sua Idæe generali
 affirmet, se via non in omnibus Benedictinorum Co-
 dicibus mss. hujus Speculi vidisse."

Cod. XXXI. n. 2. 3.

53.

Non in derhl.

2.

De nobilitate idiomate leutnico, ejusdem cum priore fac-
culi. Tituli loco, quo caret, in fronte ejus interrogatur:
"Erat ist derhl?" Et respondetur: "derhl ist stoltz gotlinp-
" und Lumbenlinp Lin derhl ist tollkomun Lugin in
" allm gressp gotn inst allm in ihm mumpfm, duf
" in allm gram und wilhm tyron: et.
Proxima sectio inscribitur: "Non cum ibi derhl tem-
" ist; et salum inscriptionum habentur oclodecim, qua-
rum ultima est: "Non ibi Elapond". Opusculum hoc
quinque foliis absoluitur. De auctore adhuc nihil reperi.

Bulla aurea.

3.

Bulla aurea, seu lex illa Carolina, quam Carolus
IV. Rom. Imp. in comitiis Norimberg. a. 1356. habitis
promulgavit. Folius constat 17, capitibus 30, in qui-
bus ad Concordiam inter Electores forendam, et pacificam
Legis Roman. electionem procurandam, forma, seu modus
et ritus procedendi in celebranda fide Roman. Legis,
sive Imperatoris electione, et singulorum elector-
um numerus, officia, locus, comitatus ac jura de-
terminantur, aliisque plura statuuntur ad generale im-
perii regimen pertinentia. Auream Bullam duplici
constare constitutione, satis jam notum est. Prima
promulgata est ab Imperatore in comitiis Norimberg.
1356. regnorum ejus a. decimo, Imperii vero primo,
capitibus 29. et incipit: "In nomine sancte et indivi-
duae trinitatis feliciter amen. Karulus quartus divi-
na favente clementia romanorum imperator semper
augustus et bohemie rex ad perpetuam rei memoriam.
"Omne regnum in se divisum desolabitur Nam principes
ejus facti sunt socii furum." Ultimum hujus prima

54.

Cod. XXXI, n. 4.

(a) in Editionibus:
Mentensi.

Constitutionis caput incipit: "Quociens insuper in impera-
toris vel Regis Romani presentia missarum Solemnia etc.
Secunda constitutionis principium, a Carolo IV. in comitiis
Mediomatricensibus seu Metensibus ad Imperii sui secundam
promulgata, in eodem nostro pro se fert Titulum. Alie
Constitutiones, et incipit: "Infra scripte leges promulgatae
sunt in Curia Mentensi (a), per dominum Carolum quar-
tum Romanorum imperatorem et bohemie Regem et au-
gustum anno Domini Millesimo Trecentesimo Quinquage-
simo sexto etc. Septimum seu ultimum Secunda con-
stitut. Caput his desinit: "quorum conversatione pari-
ter et doctrina in linguis ipsis valeant erudiri." Quibus
subjungitur: "Explicit aurea bulla. Hic est finis auree bullae".
Vid. Thulemarium de Bullis. Lambec. in Bibl. Vindob.
Lib. 2. Cap. 8. pag. 818. et segg. A quod adducit Lipe-
nius in Biblioth. juridica T. I. voce Aurea Bulla.

Ordo et forma
Coronationis et
unctionis Regis
et Regine Rom.

4.

Theoderici de
Mony's collatio.

"De ordine et forma Coronationis et unctione Regis
et Regine Romanorum." Hoc est antiquum illud cere-
moniale, quod in coronatione et consecratione Impe-
ratoris, vel Regis, aut Regine Romanorum olim signi-
ficari observatum fuit. Incipit: "Ad consecrandum seu
coronandum Regem alemania hoc modo procedatur
"primo in ecclesia Aquisi sit indutus plenis pontifica-
libus dominus Archiepiscopus Colonienfis ex jure regni
"debitus consecrator etc. Specialiter dein in eodem nostro
notantur sequentes ceremonie: "De juramento Regis
"Romanorum; de coronatione regine de traditione gladii;
"de anulo Regali; de corona Regali; de professione
"Regis Romanorum; de coronatione Regine; de uni-
"ctione regine, prophetia; i. e. Surge illuminare
"Jerusalem etc. B. D. vi = mox infra.

(a) Fortisiam is est, Theodericus de Monasterio, Theologus Colonienſis. qui vixit ſec. XV. et ſcripſit de vitiis proprietatis, et ſermonem de neceſſaria morum in Eccleſiaſtiſtis de reformatione in Concil. Conſtant. 1418. habitum. vid. etiam Hartſheim Bibl. Colon. pag. 303.

His immediate in codice noſtro additur: Collatio facta per Dominum theodericum de Monys (a) Sacre theologie doctorem coram serenissimo principe Domino G. Sigismundo Romanorum et Ungarie etc Rege in magna aula regali Colonie presentibus tota universitate et clero Congregatis ibidem XIX. die Novembris Anno M. Quadringentesimo XIII. Dominus tecum virorum fortissime scribitur iudicium sexto quibus verbis celestis nuncius angelus domini effatus est illum magni cordis virum quod deonem etc.

In fine collationis orator imperatori singulariter commendat universitatem, Ecclesiam, Clerum, et civitatem Colonienſem.

Joan. de novola vide collatio.

Hanc collationem excipit alia, hac inscriptione: Collatio facta per Dominum Joannem de novo lapide laicum doctorem in coronatione illustrissimi principis Sigismundi Romanorum Regis celebrata Aquisgranum Anno 1414. Mensis Novembris die octava. Ad honorem et laudem Dei omnipotentis etiam regali cum providentia sacrum imperium gubernatur etc. Finis huius orationis est: ut valeas in presenti laudabiliter regnare et in futurum mercari summum imperatorem feliciter contemplari qui est Rex regum et Dominus Dominantium Deus super omnia benedictus Amen.

Quis fuerit iste Joannes de novo lapide, nullibi reperire potui. Post hanc collationem habetur in nostro codice Lubrica, seu Elenchus capitulorum in aurea Bulla contentorum.

N. B. = de Ceremoniale nostrum in multis concordat cum Proſepu in unitione Regis Romanorum apud aquisgranum quem exhibet Grechus in suis notis in Petrum de Andlo, et quam inspicere licet in libro: Leopoldatis Reipublica germania. Norim. a. 1656. 4. Totum autem aliud cum omnibus ritibus, formulis, ceremoniis inaugurationis Regis apud aquisgranum recusus est T. II. rerum Germanicarum in historiola electionis Maxim. I. in Regem Rom.

36.

Cod. XXXI. n. 5.

Joannis XXIII.
Schedula de
cessione Papae.
4us.

5.

Schedula de cessione Papatus jussu et nomine Joannis
XXIII. in Concilio Constantiensi ad 1414. die 16. Febr.
per Dominum Franciscum Cardinalem Florentinum promul-
gata sequenti modo: "In nomine Domini nostri Jesu Chris-
ti amen. Sanctissimus Dominus noster papa hie pre-
"sens quamquam nullis votis" et. vid. Coleti sacra.
sancta concilia, T. 16. col. 44. ex collectione Barberiana.
Hanc excipit formula cessionis ab ipso Concilio tribus
tunc temporis Pontificibus, Joanni XXII. Gregorio XII.
et Benedicto XIII. prescripta, incipit: "Ad laudem et
"honorem omnipotentis Dei pacem et consolationem
"totius populi Christiani" et. In fine hujus formula
eodem noster, addit: "Hanc cedulam totum Concilium
"generale in Constantia ad presens constitutum per
"omnes nationes concorditer oblatam Sanctissimo Domi-
"no nostro pape Jo. XXIII. Idem Dominus noster papa hie
"videlicet in die mensis marci In prima sessione Concilio
"Coram serenissimo Domino Romanorum et Hungarie rege
"et toto Concilio post publicam Missam legit et solemp-
"niter approbavit cuius tenor per omnia sequitur in
"hec verba" /: hanc Schedulam pro Greg. XII. exhibet Co-
li. l. 1. tit. pag. 90. ex Ms. vindob. /: Deinde immediate sequitur:
"Juramentum cessionis Joannis pape. Ego Johannes papa
XXIII. propter quietem populi Christiani profiteor" et.
/: vid. Coleti, l. 1. tit. col. 48. /: in codice nostro post jura-
menti ultima verba ad extirpationem presentis Chris-
tiani additur: "Conclusa coram Domino Imperatore
per nationes germanicam, gallicam, Anglicanam et
italicam et universitates parisiensem, orliensem,
ammonensem, oxoniensem et montipessaliensem".

Seitenstetten, Benediktinerstift, Cod. 31 [heute: Cambridge/USA, Harvard University, Houghton Lib

Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen: manuscripta.at -
Mittelalterliche Handschriften in österreichischen Bibliotheken

Permalink: manuscripta.at/?ID=1729

Handschriftencensus - Eine Bestandsaufnahme der handschriftlichen Überlieferung deutschsprachiger Texte des Mittelalters:
<http://www.handschriftencensus.de/9643>